

PAPER

STRATEGEMA TUSHUNCHASI, UNI JAMIYAT HAYOTIDA QOLLANILISH JARAYONI VA TARIXI

O ‘rinboyev Davlatjaon Baxtiyorovich^{1, *}

¹Qo ‘qon davlat universiteti dotsenti, falsafa fanlari bo ‘yicha falsafa doktori

* davlatjonurinboyev753@gmail.com

Abstract

Inson faoliyati doimo biror maqsadga qaratilgan va muayyan ma’ no-mazmun bilan sug ‘orilgan bo ‘ladi. Zero, kishilik jamiyatini birlashtirib, ularni qudratli kuchga aylantiruvchi yuksak maqsadlar bo ‘lmaganida edi, jamiyat allaqachon ma’ naviy tanazzulga yuz tutgan bo ‘lar edi. Shu bois, o ‘zida jamiyatning yuksak maqsadi, orzu-intilishini ifoda etuvchi, insonlarni bunyodkorlik ishlariga ruhlantirib, ularning imkoniyatlarini ro ‘yobga chiqaruvchi strategiyalarning jamiyat va inson, davlat va har bir fuqaro hayotidagi beqiyos ahamiyatiga egaligi bugungi hayotning rad qilib bo ‘lmas haqiqatidir.

Key words: strategema, harbiy taktika, strategiya yaratish, lider, siyosatshunoslik

Asosiy qism

Strategiyada davlatning uzoq taraqqiyoti istiqboli, jamiyatning pirovard maqsadi, istalgan kelajakning mukammal modeli ifodalanadi. Xalq o ‘z oldiga qo ‘yilgan maqsadni qanchalik aniq tasavvur qilsa, qurilajak davlat qiyofasini ham shu qadar mukammal tarzda ko ‘z oldiga keltirsa, uning harakati qat ‘iy yo ‘ nalisthga ega bo ‘lib, maqsad sari ongli faoliyat boshlanadi, ijtimoiy safarbarlik kuchayadi. Eng asosiysi, strategiya – rivojlanish maqsadini ifoda etadi, odamlarni ana shu yo ‘lda birlashtiradi, ularni amaliy faoliyatga safarbar qiladi.

Alohida ta ‘kidlash joizki, “strategiya”, “strategema” va “strategemalar nazariyasi” kabi tushunchalar uchun asos, negiz bo ‘lgan “strateg” atamasi yunonchada “stratos” –lashkar, qo ‘shin, “ago” – yetaklayman, boshqaraman, ergashtiraman degan ma’ nolarni anglatadi. Qadimgi Yunonistonda u yuqori darajadagi huquqlarga ega bo ‘lgan harbiy rahbar, lashkarboshilarning mansabi va martabasini anglatgan. Hozirgi davrda “strateg” tushunchasining mazmuni ancha kengaygan va nafaqat harbiy, balki davlat boshliqlari va jamoat arboblari nisbatan ham qo ‘llaniladi.

Strategema –bu maqsadga erishish uchun foydalaniladigan reja yoki strategiya bo ‘lib, u o ‘z ichiga taktikalar va usullarni oladi. Strategemalar juda ko ‘p sohalarda, jumladan, harbiy, iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy sohalarda qo ‘llaniladi. Ular raqobatbardosh ustunlikka erishish, muammolarni hal etish yoki jamoatchilik fikrini shakllantirish kabi maqsadlar uchun ishlab chiqiladi.

Mazkur yo ‘nalishdagi “strategema” tushunchasi insonning aqlu idroki bilan boshqariladigan, muayyan maqsad va muddolarga xizmat qiladigan va ularga erishish imkonini beradigan, rejali va chuqur o ‘ylangan xatti-harakatlari va faoliyatini ifodalaydigan bilimlar, xulosa va fikr-mulohazalar ifodasini anglatadi.

Strategemalar nazariyasi —bu strategiya yaratish, ularni rejalashtirish va amalga oshirish jarayonlarini o ‘rganadigan ilmiy soha hisoblanadi. Bu nazariya asosan urushlar va harbiy operatsiyalar asosida paydo bo ‘lib, vaqt o ‘tishi bilan siyosat, iqtisod, ma’ naviyat va boshqa sohalarga ham kengaytirildi. Strategemalar asosan raqobat sharoitida kattaroq foyda olish yoki yengish uchun qaror qabul qilish jarayonlarini o ‘z ichiga oladi.

“Strategema” tushunchasi, qadimgi grek tilidagi “strategemata” so ‘ziga borib taqaladi, ya ‘ni “harbiy ish” va “harbiy hiyla” ma’ nosini anglatadi. Qadimgi Rim davlat arbobi Sekst Yuliy Frontin (30-103 yil) ning “Strategematon” nomli harbiy taktikaga doir asar yozgani ham ushbu fikrni isbotlaydi. Tarixga nazar soladigan bo ‘lsak, strategemalar nazariyasi ilk bosqichda qadimiy misrliklar, yunonlar va rimliklar tomonidan ishlab chiqilgan. Masalan, Sun Tzu “Sanzi san” asarida mukammal strategiya va uslublar haqida qimmatli fikrlarni bergan.

O ‘rta asrlarda ham harbiy strategiyalarni qo ‘llash davom etdi. Masalan, Maqbul sun ‘iy otliqlar, janglarda muvaffaqiyatga erishish uchun strategik joylashuv va resurslarni boshqarishni o ‘z ichiga olgan. 20-asrda strategemalar nazariyasi yanada rivojlandi. Maxsus strategiyalar va ta ‘sir o ‘tkazish usullari kiritildi.

Boshqaruv va iqtisodiyot sohalarida ham strategik rejalashtirish yondashuvlari ishlab chiqildi.

Bugungi kunda strategemalar nazariyasi har qanday raqobatbardosh sohada, shuningdek, shaxsiy muvaffaqiyat va ijtimoiy munosabatlarda qo'llaniladi. U raqobat ustunligini qo'llash kiritish, muammoni yechish va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Strategemalar nazariyasining kelib chiqishi tarixi va bosqichlari 1. Qadimgi davrda: Strategik amaliyot qadim davrlardan boshlangan. Harbiy qo'llanilgan mondonlar va liderlar janglarda g'alaba qozonish uchun o'z rejalari va taktikalarini ishlab chiqqanlar. Qadimgi Gretsiyada Sun Tzu "Urushi san'at" asarida strategiyalarning asosiy prinsiplari haqida muhim fikrlarni bayon etgan.

2. O'rta asrlar: O'rta asrlarda strategiya va harbiy operatsiyalarni rejalashtirishda muhim ahamiyat kasb etgan. Janglarda o'zaro taktika va strategiyalarni ishlab chiqish orqali va qo'llash orqali jangchilarni boshqarishda innovatsiyalar amalga oshirilgan.

3. Zamonaviy davr: 20-asrning boshlarida strategemalar nazariyasi harbiy strategiyalardan tashqari iqtisodiyot, huquq, siyosat kabi sohalarga ham tatbiq etila boshlandi. Ushbu davrda R.Grın, F.F.Zingerlarning ishlari, shuningdek, Sun Szi va Sharq tarixi hamda jahon siyosatshunosligida o'chmas iz qoldirgan, saljuqiylarning dono vaziri bo'lgan Abu Ali Hasan ibn Ali Tusiy Nizomulmuluk tomonidan yozilgan "Siyosatnoma" yoki «Siyar ul-muluk» ("Podshohlar turmushi") asari ham strategema nazariyasining asosiy manbalari sifatida qabul qilindi.

Xulosa

Xulosa o'rında shuni aytish mumkinki bugungi kunda strategemalar nazariyasi ko'plab sohalarda qo'llanilmoqda. Mukammal strategiya yaratishda zamonaviy texnologiyalar, ma'lumotlarni tahlil qilish va prognozlash usullari muhim rol o'ynaydi. Ushbu nazariyaning o'rganilishi va rivojlanishi davom etmoqda, bu esa yangi g'oyalar va innovatsiyalarni kiritish imkonini beradi.

Strategemalar nazariyasi tarixida har bir bosqich o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, jangovar strategiyalardan boshlab, hozirgi zamon iqtisodiy va ijtimoiy tizimlaridagi strategiya tushunchalariga qadar kengayib borgan. Bu nazariya kutilayotgan muammolarni hal etishda yaratilgan eng yaxshi yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

LITERATURE

- Djuraev, R. X., Turgunov, S. T., Nazirova, G. M. (2013). Pedagogy. T.: O'zPFITI.
- Nazirova, G., Yulchiboeva, D., Khaydarov, O. (2021). The Main Factors of Formation and Development of Professional Competence of Teachers of Preschool Educational Organizations. *REVISTA GEINTEC-GESTAO INOVACAO E TECNOLOGIAS*, 11(3), 1698-1708.
- Nazirova, G. M. (2017). Features of Organization Pedagogical Process in Preschool Educational Institutions. *Eastern European Scientific Journal*, (1).
- Назирова, Г. М. (2014). РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ НА ОСНОВЕ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА. *Актуальные проблемы современной науки*, (4), 96-99.
- Назирова, Г. М. (2014). Особенности процесса деятельности воспитателей дошкольных образовательных учреждений. *Вопросы гуманитарных наук*, (4), 61-63.
- ДЖУРАЕВА, Б., УМАРОВА, Х., ТОЖИБОЕВА, Х., НАЗИРОВА, Г. ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ.
- Nazirova, G. M. INDICATORS FOR ENSURING THE EFFECTIVENESS OF PEDAGOGICAL PROCESSES IN PRESCHOOL INSTITUTIONS.
- Akilovna, E. M. (2022). THE COMPETENCE OF THE EDUCATOR IN THE APPLICATION OF TECHNOLOGIES FOR THE ORGANIZATION OF HEALTH CARE WORK FOR CHILDREN OF PRESCHOOL AGE. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(04), 147-150.
- Esonova, M. A. (2021). Improving the Preparation of Children for School Education on the Basis of the Curriculum in the Preschool System. *Middle European Scientific Bulletin*, 18, 24-26.
- Esonova, M. A. (2021). Improving the Preparation of Children for School Education on the Basis of the Curriculum in the Preschool System. *Middle European Scientific Bulletin*, 18, 24-26.
- Akilovna, E. M. (2021). Developing correct pronunciation in students through the formation of monologue speech in preschool education. *INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION*, 2(2), 73-75.
- Urinboyev, D. (2019). THOUGHTS ABOUT STRATAGEM OF WESTERN AND EASTERN THINKERS. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(4), 147-151.
- Burxonovich, D. B. (2022). SPIRITUAL TRAINING OF YOUNG ATHLETES. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(04), 144-146.
- Tuxtasin, B., Rasuljon, S., Xusanboy, R. (2021). Varieties of Industrial Robot Movement Trajectory. *Central Asian Journal Of Theoretical Applied Sciences*, 2(6), 124-127.
- Inomovna, K. N. (2022). Principles of Educational Psychology and Pedagogy. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 5, 191-193.
- Kholmatova, Z. A. (2022). Forming a Culture of Dialogue-Based Relationships in Primary School Students is a Social Pedagogical Necessity. *Middle European Scientific Bulletin*, 22, 288-291.
- Tolibjonovich, M. T. (2021). EASTERN RENAISSANCE AND ITS CULTURAL HERITAGE: THE VIEW OF FOREIGN RESEARCHERS. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 2(05), 211-215.
- Tolibjonovich, M. T., Toxirjonovich, S. D. (2021). The Institutional Mechanisms Of The Development Of The Electoral System In Uzbekistan. *European Journal of Molecular Clinical Medicine*, 7(8), 4378-4384.
- Odiljon, G. (2021). Stages of combating corruption in the Republic of Uzbekistan. *Middle European Scientific Bulletin*, 8.
- Tolibjonovich, M. T., Rahimjonov, G. O. (2021). PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF A LEASING MECHANISM IN PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP. *International Engineering Journal For Research Development*, 6 (SP), 5.
- TOLIBJONOVICH, M. T., OGLI, G. O. R. Lombard Microcredit Organization Its Concept and Its Importance Today. *JournalNX*, 6(10), 109-111.